

РАЦИНОВИОТ ДУХ ВО СТИХОВИТЕ НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ

Апстракт: Трудот претставува, пред сè, компаративна согледба на поезијата на Блаже Конески во однос на животот и делото, но и конкретно на поезијата на Коста Солев Рацин. Текстот е замислен во два главни сегмента – „По површината“ и „На дното“. Делот „По површината“ се однесува на експлицитните спомнувања на Рацин во поезијата на Блаже Конески. Тука ги имаме предвид, пред сè, следните поетски дела на Конески: поемата „Ракување“, како и песните „Кочо Рацин“ (од збирката „Чешмите“), „Помен“ (од збирката „Црква“), „Очовечување“ и „Македонски поети“ (од збирката „Сеизмограф“). Вториот дел („На дното“) се однесува на имплицитното присуство на Рациновата поезијата во стиховите на Конески.

Општиот заклучок е дека присуството на Рациновиот дух во поезијата на Конески е значително, но и тоа дека не станува збор за некакви влијанија на Рацин врз Конески туку за еден природен континуитет во развојот на македонската поетска мисла.

Клучни зборови: Конески, Рацин, поезија, експликации, импликации.

1. Вовед

Да потенцираме на самиот почеток дека ние овде нема да зборуваме за влијание или за влијанија на Рациновата поезија врз поетското творештво на Блаже Конески. Тоа е така затоа што не веруваме во тезите за какви било влијанија во книжевното или воопшто во уметничкото творештво. Поточно речено, веруваме дека таквата детерминација е сосема несоодветна. Нам ни е поблиско, на пример, објаснувањето на самиот Конески за таа појава во уметноста, а тој зборува за совпаѓања, односно за „аналогни мотиви, слики, поенти“ како и за „појави што произлегуваат од сличноста на животните услови и ситуации на различни простори и во различни времиња“,¹ но не и за влијанија.² Мошне е показателен оној пример со „орањето гнасна вода“ во песната „Песја брдце“ од циклусот „Марко Крале“ и сличниот мотив кај Симон Боливар во неговата мисла дека да се работи за слободата на еден народ значи „да се ора морето“ за што Конески дознал многу подоцна од едно искажување на Иво Андриќ. Во таа смисла, Атанас Вангелов зборува за „таканаречени вечни поетски мотиви, кои не ги разминува ни една индивидуална поезија“³ со што на индиректен начин се става под сомнеж идејата за влијание на една поетска структура врз некој или некои поети.

¹ Блаже Конески, Совпаѓања, во: Ликови и теми, Македонска книга, Скопје, 1987, стр. 164.

² Да бидеме попрецизни: Конески, имено, навистина зборува за влијание на македонската народна песна врз поезијата на Рацин од збирката „Бели мугри“ во неговата статија со наслов „Како работел Рацин над ’Белите мугри“ од 1947 година, меѓутоа подоцна во своите есеи за поезијата и за литературата воопшто Конески веќе не зборува за таа теза за влијанија.

³ Атанас Вангелов, Експресионизмот и Рацин, во: Македонската литературна наука за Рацин, избор, редакција и предговор Томислав Тодоровски, Едиција избрани дела / Кочо Солев Рацин, Прилози I, Наша книга, Скопје, 1987, стр. 25.

Токму затоа, впрочем, нам ни се чинат залудни обидите да се докаже дека еден автор влијаел врз некој друг автор, дека едно творештво влијаело врз генезата на друго творештво. Термините *интертекстуалност* и *поливалентност* мошне солидно ја детерминираат и ја дескрибираат меѓусебната интерференција на уметничките дела создадени дури и во различни епохи и во различни културни средини. И токму затоа нема да зборуваме за влијание на поезијата на Рацин врз поетското творештво на Конески, туку за присутните траги на Рациновиот творечки дух во стиховите на Блаже Конески. А тие траги, всушност, го маркираат континуитетот во развојот на македонската литература од минатиот 20 век.

*

Кочо Рацин и Блаже Конески се две клучни личности од македонската културна историја на 20 век. Првиот најчесто се определува како основоположник на современата македонска литература, а за вториот се вели дека ги поставил основите на македонскиот стандарден јазик. И Рацин и Конески се мошне значајни културни дејци на полето на македонската книжевност, а особено кога станува збор конкретно за поезијата. Тоа се, всушност, две алки од македонскиот книжевен континуитет кои поврзуваат два периода – предвоената јазично нестандардизирана македонска литература и повоената македонска литература која се создаваше и се развиваше на кодифициран македонски јазик. И токму затоа воопшто не е случајна онаа интерференција на книжевното дело на Рацин и Конески, особено во рамките на нивното поетско творештво. Тоа е еден неминовен континуитет во развојот на македонската литература и култура воопшто.

Рацин е претходник на Конески. Претходник во овоплотувањето на Мисирковата идеја за македонскиот литературен јазик, но и претходник во македонскиот поетски говор. Конески со голема почит зборува за придонесот на Рацин во унапредувањето на македонската културна мисла. Оттаму воопшто и не треба да зачудува забележливото присуство на Рацин во стиховите на Блаже Конески. Тоа присуство на Кочо Рацин во поезијата на Конески се согледува на две нивоа:

а) експлицитно ниво, што се однесува на директното, непосредното споменување на Рацин во стиховите на Конески;

б) имплицитно (индикативно) ниво, што се однесува на индиректното, посредното присуство на Рациновата поезија во стиховите на Конески на рамниште на тематско-мотивските аспекти, но и во однос на стилските особености на поетиката на Рацин, од една, и поетиката на Конески, од друга страна.

2. По површината

Во однос на експлицитните спомнувања на Рацин во поезијата на Конески ги имаме предвид следните поетски дела: поемата „Ракување“, како и песните „Тетин Ристе“ (од циклусот „Проложни житија“), „Кочо Рацин“ (од збирката „Чешмите“), „Помен“ (од збирката „Црква“), „Очовечување“ и „Македонски поети“ (од збирката „Сеизмограф“). Да ги разгледаме одделно овие поетски дела на Конески во кои го среќаваме името на Рацин.

Поемата „Ракување“, всушност, е посветена на Коле Неделковски, или поточно речено на неговата трагична смрт во Софија. Како поетска структура, таа е

реализирана преку дијалогот меѓу двајцата македонски поети Неделковски и Рацин во ноќта пред саможртвувањето на Неделковски при обидот на бугарската полиција да го уапси. Иако се чини дека Рацин овде има некаква споредна, второстепена ролја, сепак неговиот удел во дијалогот е истоветен со оној на Неделковски. Присуството на Рацин овде, имено, ја засилува пораката за носталгијата по татковината, односно родината, за непоколебливоста во однос на борбата за нејзината слобода. И воопшто не е случајно овде повикувањето на Зборникот на Миладиновци, но и на поезијата на Константин Миладинов. Со тоа се истакнува една линија на континуитетот во развојот на македонската литература: Константин Миладинов – Коле Неделковски – Кочо Рацин, а ние во таа линија ќе го додадеме секако и Блаже Конески. А за ова и за оваа своја поема Конески вели:

„Во 'Ракување' јас говорам и за судбината на поетот во еден мал и обесправен народ, во немирно време што освен силината на зборот бара и потврда во личната жртва. Јас говорам за Кочо Рацин и Коле Неделковски, наши непосредни претходници, на кои од минатото им подавале рака Миладинов, Жинзифов и Прличев. Меѓутоа, пред сè со усната народна поезија се одржуваше во нашата средина врската на генерациите преку поетскиот збор“.⁴

Покрај тоа, во поемата „Ракување“ се среќаваме и со односот на Рацин кон поезијата како кон жива, бесмртна вода, за силата на зборот во борбата за слобода, а сето тоа се разбира низ призмата на Конески:

*И ете, ми се чини,
ние во исти подвиг сме тргнале,
жива вода да црпеме,
меѓу два рида што вилнеат,
в срце на луѓето да им ја влееме –
живата вода на поезијата.
На бунт денеска таа треба да крева,
на жртва мал и страден народ да вика,
и зборот веднаш дело да стане.*

Овде само уште би потсетиле на идејата за силата на зборот што Конески ја изразил најдиректно во песната „Зборот“ од збирката „Сеизмограф“ што секако кореспондира со наведениот фрагмент од поемата „Ракување“.

Во песната „Тетин Ристе“ од циклусот „Проложни житија“ Рацин само бегло се споменува и тоа во контекст на неговата таканаречена социјална поезија, односно во контекст на „аргатските зори и мрази... на нашиот Кочо Рацин“ како што пишува Конески. Овде Конески го деконструира познатиот стих на Рацин кој гласи „Стани си утре порано“ од песната „Денови“ во „Стани си наутро рано“. Овој стих кај Конески, всушност, функционира како синегдоха (pars pro toto) и ја претставува (ја заменува/ упатува на) сета идејно-тематска структура од песната „Денови“. Станува збор, имено, за кондензирање на поетскиот исказ преку упатување на социјалниот поетски код на Рацин со што на видело излегува полисемијата и поливалентноста на стихот на Конески.

Сонетот „Кочо Рацин“ од збирката „Чешмите“ ја сублимира во еден поетски вид генезата на Рациновата поезија на македонски јазик. Клучните симболи од кои е создадена оваа поезија на Рацин, според Конески, се сонцето и водата. Тоа се,

⁴ Блаже Конески, За поезијата, во: Ликови и теми, цит. дело, стр. 162.

всушност, двата праелементи (оган и вода) кои како симболи навистина имаат доминантно место во збирката „Бели мугри“ на Рацин. Од поетскиот инструментариум на Рацин во оваа песна на Конески ги среќаваме и потта, аргатите, тутунот, мугрите и гнетот. Очигледна е интенцијата на Конески со овој сонет да ја преслика поезијата на Рацин преку една ваква кратка форма со сите нејзини и небесни и земни структурни сегменти. За Конески, Рацин е визионер со несреќна судбина, тој е „трагичен пророк“.

Идентично како во поемата „Ракување“, во песната „Помен“ од поетската збирка „Црква“ Кочо Рацин е ставен во контекст на нашите значајни културни дејци Личеноски, Мартиноски и Митрев. Основната порака од оваа песна на Конески се однесува на неминовноста од поминот на времето и на животот на човекот како индивидуа, но и тоа дека постојат луѓе коишто оставаат вонвременски вредности, а меѓу нив секако е и Кочо Рацин.

За нашата тема песната „Очовечување“ од поетската збирка „Сеизмограф“ на Конески е интересна од неколку аспекти. Имено, уште во далечната 1947 година Блаже Конески пишува за работата на Рацин врз збирката „Бели мугри“:

„За првите две песни во таа збирка – ’Денови‘ и ’Печал‘ – интересно е дека во постара редакција тие претставувале не две, ами една песна. Дури попосле Рацин се решил да ги раздели, чувствувајќи дека едниот дел иде како одглас на другиот, и дека тие секој за себе затвораат целосно настроение“ – пишува Конески.⁵

Познатиот стих „роди се човек – роб биди“ во првата редакција гласи „роди се роб и роб оди“. Конески тогаш, во 47-та година, појаснува:

„Рацин не можел да остане при мислата дека човекот уште во раѓањето е предодреден за роб. На светов се раѓа човек, кајшто треба човечки да живее, но суровиот гнет го дроби и го превраќа на роб. Во првата редакција исто така не е укажано со ништо на оние што го чинат животот суров, на поробителите на работниот народ, на причинителите на неговите маки. Тој суштествен елемент во песната Рацин го внесува попосле, признавајќи дека инаку како неопределена плачка звучат стиховите за мачната, страдна и печална аргатска душа. Овдека имаме убав пример за доизјаснување на основната идеја во една песна, за внесувањето во неа подлабока идејна содржина“.⁶

Меѓутоа, во 89-тата година Конески го ревидира тој свој суд, а на некој начин и ја става на проверка таа интервенција на Рацин во конечната верзија на песната, односно на стихот. Имено, во песната „Очовечување“ Конески вели:

Не:

роди се човек – роб биди,

ами:

роди се роб и роб биди,

Кочо Рацине, брате!

На тоа, секако, го научил оној животен „горчлив опит“ за кој зборува во своите песни, поврзан бездруго со „болните луѓе“, како што вели Конески во песната „Молитва“ од збирката „Црква“. Од друга страна, пак, можеме да

⁵ Блаже Конески, Како работел Рацин над „Белите мугри“, во: Македонската литературна наука за Рацин, цит. дело, стр. 83.

⁶ Исто, стр. 84.

зборуваме и за онаа Блажева постапка на актуализација на овој стих на Рацина, зашто станува збор за неговата позната двокатна песна. Секако, овде се среќаваме и со интертекстуалност и со деконструкција на Рациновиот стих, на Рациновата идеја за човекот како роб. Би можеле да зборуваме дури и за автодеконструкција во песната „Очовечување“, зашто Конески самиот го преиспитува, го ревалоризира своето појаснување за конечната редакција на стихот „роди се човек – роб биди“ кај Рацина.

Многу песни на Конески интегрираат во себе речиси минипоетски манифест. Такви се, на пример, песните „Песна“, „Песните“, „Везилка“, „Тајна“, „Зборот“, „Ars poetica“, „Трактат за зачетокот на песната“, „Поетика“, „Песната“, „Занает“ и други. Меѓу нив е и песната „Македонски поети“ од веќе споменатата збирка „Сеизмограф“. Во неа Конески го отвора прашањето за оној игнорантски однос кон уметноста воопшто која најчесто се сфаќа како секундарна човекова духовна дејност, а пак за науката останува примарното место. Конески за ова и децидно се изјаснил во есејот „Еден опит“:

„Затоа остануваат секогаш интересни искажувањата, какво што беше она на Хегел, кои заправо, макар и имплицитно, тргаат од претпоставката за инфериорноста на поезијата наспрема другите духовни активности, пред сè наспрема науката и филозофијата“.⁷

Меѓутоа, поентира Конески во оваа, исто така, двокатна песна, пишувањето поезија не е „најзалудна работа на светот“ кога во нашата свест постои сознанието за стиховите на Рацин и Вапцаров, зашто со нив сè е повторно исполнето со човечка смисла. Ете зошто можеме да кажеме дека Рацин е, всушност, еден од темелниците врз кои се потпира поезијата на Блаже Конески.

3. На дното

Во однос, пак, на имплицитното присуство на Рациновиот дух во стиховите на Конески, работите се многу посложени. Тоа индиректно присуство на Рациновата поезија во стиховите на Конески го согледуваме на неколку рамништа и тоа: на рамниште на фолклорот кој е присутен и кај двајцата поети; на рамниште на мотивите како што се загубена љубов, омраза, борба за слобода, патриотизам, односно родољубие; реминисценциите кон значајни историски личности од македонската историја; кратките песни и кај Рацин и кај Конески; специфичната рима, односно отсуството на рима онаму каде што читателот би ја очекувал и кај двајцата поети; спомените, односно навраќањата кон минатото во песните и на Рацин и на Конески итн. Би потенцирале овде дека тоа имплицитно присуство на Рациновиот дух во стиховите на Конески би можело да се детерминира уште и како идентични поетски структури во песните на Кочо Рацин и Блаже Конески.

За присуството на македонскиот фолклор во поезијата на Рацин мошне солиден преглед даде Конески во веќе споменатата студија со наслов „Како работел Рацин над ’Белите мугри““. Во овој свој текст, имено, Конески зборува за улогата што ја имале песните од Зборникот на Миладиновци во Рациновото стихотворење:

„Сите овие факти ни го осветлуваат начинот по којшто Рацин ја искористувал народната песна за своето индивидуално творештво, ни сведочат

⁷ Блаже Конески, Еден опит, во: Ликови и теми, цит. дело, стр. 146.

дека таа му била често непосредна инспирација и дека некои свои работи тој ги почнувал при самото читање на народни песни, уште опфатен од нивното звучење“.⁸

Конески ја промовира тезата за тоа дека Рацин, всушност, добро ја познавал народната песна и дека одредени фолклорни елементи тој ги пресоздавал во својата лирика, како што е на пример ритмиката на лазарските песни. И навистина, ако се погледнат повнимателно одредени песни од „Бели мугри“ ќе се забележат траги од македонската народна песна како што се, на пример, постојаните епитети (*гора зелена, вода студена, лути рани, сонце јасно, вино румено* итн.), двојни, односно сложени епитети (*жолтозлатни, црноземни*), остатоци од словенската антитеза кои кај Рацин се појавуваат како реторички прашања, цели стихови позајмени од народната песна (*Деј гиди горо зелена/ Деј гиди водо студена*) итн.

Идентично како кај Рацин, и во поезијата на Конески постои еден структурен слој што можеме да го дефинираме како составен дел на македонската фолклорна традиција. Познатата негова песна „Тешкото“ е инспирирана од истоименото старо македонско оро. И кај Конески, како и кај Рацин, ги среќаваме фолклорните постојани епитети (*гора зелена, малој моме*), но и словенската антитеза (во песната „Охрид“, на пример). Во збирката „Сеизмограф“ Конески дури има извршено стилизација на една македонска народна песна од Кочанско со наслов „Ој Лозено!“. Меѓутоа, во поезијата на Конески најтипична е онаа постапка на актуализација на одделни мотиви и теми од фолклорната традиција на македонскиот колектив. Најкарактеристични, најпоказателни во таа смисла се песните од циклусот „Марко Крале“ како и песната „Болен Дојчин“. На почетокот од секоја песна од циклусот „Марко Крале“ се дадени народни легенди кои функционираат како хипотекст и врз чија основа Конески ги гради новите поетски содржини како хипертекст. Тоа е, всушност, таа поетска постапка на актуализација, иновација, модернизација, осовременување на традиционалните мотиви од фолклорот.

И во поезијата на Рацин и во поезијата на Конески се среќаваме со навраќања кон настани и личности од македонската поблиска и подалечна историја. Кај Рацин има стихови во кои се појавуваат богомилите, Марко Крале, Јане Сандански, Гоце Делчев, Ганчо Хаџи Панзов итн. Слично на тоа, во песните на Конески фигурираат претходниците Рајко Жинзифов, Григор Прличев, браќата Миладиновци, Кочо Рацин, Коле Неделковски, Никола Вапцаров како и Марко Крале, Карпош, Гоце Делчев, Пере Тошев, Даме Груев итн. Марко Крале кај Рацин само се споменува (*Донеси да ја коваме/ на Крали Марко сабјата*), додека кај Конески имаме еден цел циклус од пет песни за Крали Марко. Станува збор, имено, за градење на еден современ култ кон предците, за оддавање почит на претходниците кои дале свој придонес во креирањето на македонската револуционерна и културна историја. Тоа е карактеристика и на песните на Рацин и на стиховите на Конески.

Една од интерферентните теми во песните на Рацин и на Конески е борбата за слобода, односно патриотизмот, родољубието. Кај Рацин доминантна е борбата

⁸ Блаже Конески, Како работел Рацин над „Белите мугри“, цит. дело, стр. 80.

за слобода и за социјална правда,⁹ додека кај Конески, во таа смисла, како доминантна тема ја среќаваме антифашистичката борба. Рацин, меѓу другото, е и учесник во народноослободителната борба па со своите стихови тој е и визионер за слободата што ќе ја извојува народот, визионер за силно светнатиот ден што тој лично нема да го дочека. Поезијата на Конески се појавува по завршувањето на војната и неговите стихови за борбата и за слободата содржат навраќања кон херојските подвизи од веќе извојуваните битки.

Еден од вечните и универзални поетски мотиви што се појавува кај секој стихотворец е љубовта, а во таа смисла и загубената, нереализираната љубов. Овој општ мотив се појавува и кај двајцата наши поети. Во поезијата на Рацин стиховите за загубената љубов се составен дел на познатите дописки до Раца и на „Антологија на болката“. Таа неостварена љубов Рацин ја детерминира како „бесмртна љубов“. Вангелов го покажа и го докажа доминантниот експресионистички модел во оваа поезија на Рацин на српскохрватски јазик.¹⁰ И во поезијата на Конески голем број песни ја имаат загубената љубов како основна тема. Такви се, на пример, песните „Порака“, „Ризница“, „Вепар“, „Презир“, „Брачна песна“, „Сенка“, „По многу години“, „Годишнина I“, „Годишнина II“, „Девственици“, „Рака“ итн. Двете заеднички категории се *болката* и *тагата* по неостварената, односно загубената љубов што на специфичен начин се изразува и во поезијата на Рацин и во поезијата на Конески.

Спомените, сеќавањата на минатото и неминовниот одмин на незапирливото време се, исто така, теми коишто ги поврзуваат поетиките на Рацин и Конески. Поспецифични се овие теми за поезијата на Конески, но вакви рефлексивни компоненти среќаваме и во одредени стихови на Рацин. Така, на пример, во песната без наслов која започнува со стихот „И секој ден ми така сиво мине“ Рацин со резигнација заклучува:

*Зад нас времето сичко оцрнило
и нема нигде спомен мил и драг,
си спомениш ли тоа што е било –
те глочка трн и темни секој траг.*¹¹

Идентични поетски сегменти на рамниште на семантиката се јавуваат и во стиховите на Конески и тоа во сите фази од неговата поезија. Такви се, на пример, песните „Враќање“, „Песна“, „Спомен за Славеј“, „Љубов“, „Навреди“, „Ангелот на Света Софија“, „Калемегдан“, „Иднина“, „Мукос“, „Сништа“, „Сенка“, „По многу години“, „Пресадување“, „Животен пат“, „Годишнина II“, „Спомените“ итн. Како илустрација нека ни послужи песната „Животен пат“ од збирката „Сеизмограф“:

Еве деведесет правам

⁹ Во песните од збирката „Бели мугри“ на Рацин, а конкретно во песната „Ленка“, Димитар Бошков открива и друга димензија, односно симбиоза на реалниот земен свет и иреалниот небесен (митски) свет со што поезијата на Рацин се согледува од сосема поинаков аспект. Да се види: Димитар Бошков, По трагите на мислата, Современост, Скопје, 2006, стр. 182 - 186. Сметаме дека таквиот суд е релевантен и за поезијата на Конески. Како илустрација нека ни послужат песните од циклусот „Марко Крале“.

¹⁰ Атанас Вангелов, Експресионизмот и Рацин, цит. дело.

¹¹ Кочо Солев Рацин, Поезија, избор, редакција и предговор Гане Тодоровски, Едиција Избрани дела, Наша книга, Скопје, 1987, стр. 167.

*оваа година.
Како не ме вркна некоја пушка,
како не ме сотре некоја чума,
а и зошто сум се родила!
Умов се мати и се лушка.
И пак сака да дума.
Сè се запустило, се истребило.
А ми се чини како вчера да било,
како да не било.*

И во двата примери, и во оној на Рацин и во овој на Конески, забележлива е резигнираноста од одминот на времето, од чувството за лажливоста на животот кој минува брзо како сон.

На планот на формата, исто така, се забележливи сличности во песните на Рацин и на Конески. На пример, кратките лирски поетски записи се карактеристични и за двајцата поети, а идентични особености се забележуваат и во римувањето. Имено, во одделни строфи од поезијата на Рацин отсуствува римата и тоа онаму каде што читателот би ја очекувал. Ваквата поетска постапка ја применува и Конески и тоа во значителен број песни. Како илустрација упатуваме на четвртата строфа од песната „Утрото над нас“ од Рацин, а за поезијата на Конески е поспецифична изместената рима како во песните „Дон Кихот“, „Спомен“, „Сеќавање за Ѓорета“ (насловот римуван со последниот стих од песната!), „Копнеж“, „Дојрански ветришта“, „Вангел“ и други. И кај двајцата поети на ваков начин се постигнува оној ефект на очудување кај читателот.

Се разбира дека постојат и други идентични поетски елементи во песните на Рацин и на Конески, меѓутоа и веќе приложените елаборации и илустрации доволно говорат за присуството на Рациновиот дух во поезијата на Блаже Конески што секако рефлектира еден сегмент од развојната линија на македонската книжевност кон средината на 20 век.

4. Заклучни согледби

Во македонската книжевна историја се нотирани значителен број случаи на слични книжевни постапки меѓу автори од исти, но и од различни епохи и стилски формации. Детерминациите на ваквите книжевни појави се хетерогени – влијанија од едни автори врз други, интертекстуалност, книжевно-уметничка поливалентност, книжевни интерференции, идентичности во авторските поетски, присуство на вечни универзални мотиви кај разни автори, совпаѓања итн. Во нашиов конкретен случај за поврзаноста на поезијата на Кочо Рацин, од една, и поезијата на Блаже Конески, од друга страна, сметаме дека е најсоодветно да се рече дека станува збор за интертекстуалност, за книжевна поливалентност, за интерференција меѓу две поетски коишто и временски се мошне блиски. Исто така, во поезијата на Конески е присутен и еден атавистички однос кон книжевното дело, но и кон самата личност на Кочо Рацин. Ваквата теза се потврдува токму со она што го определивме како експлицитно, директно присуство на Рацин во стиховите на Конески.

Оваа интерференција на поетските структури на Рацин и Конески по којзнае кој пат покажува дека не постојат стриктни граници меѓу различните книжевни

епохи и разните книжевни правци, односно стилски формации. Во исто време таа зборува, како што веќе рековме, и за континуитетот во развојот на македонската поетска реч, на нашата книжевност што, пак, е од суштинска важност и за македонската култура воопшто.

БИБЛИОГРАФИЈА:

1. Бошков, Димитар (2006): По трагите на мислата, Современост, Скопје.
2. Вангелов, Атанас (1987): Експресионизмот и Рацин, во: Македонската литературна наука за Рацин, избор, редакција и предговор Томислав Тодоровски, Едиција избрани дела / Кочо Солев Рацин, Прилози I, Наша книга, Скопје.
3. Конески, Блаже (1987): Собрани песни, Македонска книга, Скопје.
4. Конески, Блаже (1987): Како работел Рацин над „Белите мугри“, во: Македонската литературна наука за Рацин, избор, редакција и предговор Томислав Тодоровски, Едиција избрани дела / Кочо Солев Рацин, Прилози I, Наша книга, Скопје.
5. Конески, Блаже (1987): Ликови и теми, Македонска книга, Скопје.
6. Конески, Блаже (1988): Црква, Мисла, Скопје.
7. Конески, Блаже (1989): Сеизмограф, Мисла, Скопје.
8. Конески, Блаже (1989): Златоврв, Македонска книга, Скопје.
9. Конески, Блаже (1993): Црн овен, Култура, Скопје.
10. Рацин, Кочо Солев (1987): Поезија, избор, редакција и предговор Гане Тодоровски, Едиција Избрани дела, Наша книга, Скопје.

РАЦИНОВИОТ ДУХ ВО СТИХОВИТЕ НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ

(Резиме)

Кочо Рацин и Блаже Конески се две клучни личности од македонската културна историја. Конески во своите дела често се навраќа на Рациновата книжевна дејност, а овде ние се фокусираме на присуството на големиот македонски литерат Рацин во поезијата на Конески. Присуството на Рациновиот дих во стиховите на Конески го согледуваме на две нивоа:

а) експлицитно ниво, што се однесува на директното споменување на Рацин во стиховите на Конески;

б) имплицитно ниво, што се однесува на индиректното присуство на Рациновата поезија во стиховите на Конески на рамниште на тематско-мотивските аспекти, но и во однос на стилските особености на поетиката на Рацин, од една, и поетиката на Конески, од друга страна.

На имплицитно ниво Рацин е присутен во бројни поетски творби на Конески. Би ги споменале тука поемата „Ракување“, песните „Тетин Ристе“, „Кочо Рацин“, „Помен“ и „Македонски поети“. Во сите нив Конески го споменува Рацин и неговиот придонес во развојот на македонската книжевна и воопшто културна мисла.

Од друга страна, индиректно присуство на Рациновата поезија во стиховите на Конески го согледуваме на неколку рамништа и тоа: на рамниште на фолклорот

кој е присутен и кај двајцата поети; на рамниште на мотивите како што се загубена љубов, омраза, борба за слобода, патриотизам; реминисценциите кон значајни историски личности од македонската историја; кратките песни и кај Рацин и кај Конески; спомените, односно навраќањата кон минатото во песните и на Рацин и на Конески итн.

Клучни зборови: Конески, Рацин, поезија, експликации, импликации.

RACIN'S SPIRIT IN BLAZE KONESKI'S VERSES

(Summary)

Koco Racin and Blaze Koneski are two key figures in the Macedonian cultural history. In his works, Koneski often turns to Racin's literary activity, and here we focus on the presence of the great Macedonian poet - Racin in Koneski's poetry. The presence of Racin's spirit in Koneski's verses is perceived on two levels:

a) an explicit level, which refers to the direct mention of Racin in Koneski's verses;

b) an implicit level, which refers to the indirect presence of Racin's poetry in Koneski's verses in relation to thematic and motifs aspects, but also in terms of stylistic peculiarities of Racin's poetics on the one side, and Koneski's poetics on the other side.

On an implicit level, Racin is present in numerous poetic works of Koneski. I would mention here the poems "Handshake", "Uncle Riste," "Koco Racin", "Commemoration" and "Macedonian poets." In all of them Koneski mentions Racin and his contribution to the development of the Macedonian literary and GENERAL cultural thought.

On the other hand, the indirect presence of Racin's poetry in Konevski's verses is perceived at several levels: at the level of folklore which is present in the works of both poets, the level of motifs such as lost love, hate, fight for freedom, patriotism; reminiscences on important historical figures from Macedonian history, the short poems by both Racin and Koneski; the memories, or references to the past in Racin's and Koneski's poems, etc.

Keywords: Koneski, Racin, poetry, explications, implications.